

Artikkeli CRnet:in tammikuun 2010 uutiskirjeestä

<< Uutiskirje 1/2010

Laila Törnroos

Törnroos on väitellyt vuonna 2005 ympäristöraportoinnista ja mm. osallistunut kansainväliseen ympäristöstandardien ja pre-standardien kehittämistyöhön

ISO 26000 tulee - onko yrityksesi valmis?

Tuhansien kommenttien ja viiden vuoden työn jälkeen ISO:n haastava aloite, yhteiskuntavastuun standardin kehittäminen, siirtyy loppusuoralle. Vielä tänä vuonna Yhteiskuntavastuuopas ISO 26000 julkaistaneen ja on valmis organisaatioiden käyttöön. Standardin DIS-luonnoksen suomenkielinen versio tuli myyntiin vuoden vaihteessa. Yritysten vastuullisuustoimintaa voi nyt lähteä selkiinnyttämään ISO 26000:n mukaiseksi.

Keskustelu on ollut monipuolista ja eri näkemyksiä edustavaa. Standardin kehittämisprosessi on alusta saakka ollut avoin ja mm. standardin eri luonnokset ovat olleet nähtävissä netissä. Standardia on ollut tasapuolisesti kehittämässä sekä kehittyvien että teollisuusmaiden edustajia. Mukana työssä on satoja maataan ja sidosryhmiään edustavia asiantuntijoita sekä asiantuntijoita, jotka edustavat tunnettuja organisaatioita, kuten ILO, UNEP, ICC, OECD, SAI (Social Accountability International), GRI (Global Reporting Initiative), WBCSD, (World Business Council for Sustainable Development) jne. Näin ollen myös näiden organisaatioiden osaaminen on ollut standardin kehittämisen käytössä ja laaja osallistuminen takaa sen, että standardi on tunnettu, mikä edistää kansainvälisesti sen käyttöönottoa.

Standardi lisää ymmärrystä

Yhteiskuntavastuu on laaja ala ja sen systemaattinen kehitys on suhteellisen uutta. Moni yhteiskuntavastuun termi on usein vaikeasti ymmärrettävä ja sovellettava. Standardissa termit ovat nyt määriteltä ja selitetty, samoin kuten yhteiskuntavastuun periaatteet (vastuunalaisuus, avoimuus, eettinen toiminta ja sidosryhmien intressien -, oikeusjärjestyksen -, kansainvälisten toimintasääntöjen - sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen).

Jo työn alkuvaiheessa päästiin yhteisymmärrykseen yhteiskuntavastuun ydinaiheista. Standardin esittämät ydinaiheet ovat: organisaation hallintotapa, ihmisoikeudet, työelämän käytännöt,

ympäristö, oikeudenmukaiset toimintatavat, kuluttaja-asiat sekä yhteisön toimintaan osallistuminen ja yhteisön kehittäminen. Standardissa todetaan että kaikki ydinaiheet ovat merkityksellisiä jokaisessa organisaatiossa, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että yritysten tulisi käsitellä kaikkia ydinaiheita.

Toisaalta ovi jätetään hieman raolleen, koska standardi toteaa "Jokaisen organisaation omalla vastuulla on tunnistaa oman harkintansa ja sidosryhmien kanssa käytävän vuoropuhelun perusteella, minkä asioiden käsitteleminen on organisaatiolle olennaista ja merkittävää". Tässä standardissa ei kuitenkaan korostu olennaisuuden (materiality) periaate yhtä voimakkaasti kuten esimerkiksi GRI:ssä.

Jotkut asiat istuvat meille paremmin kuin toiset. Esimerkiksi kuluttaja-asiat ovat hallinnassa lainsäädännön kautta, eikä niitä perinteisesti tämän takia esimerkiksi ole raportoitu. Toisaalta kehitysmaat toivoivat ydinaihetta standardiin mukaan, koska kuluttajien oikeudet vaihtelevat suuresti maasta toiseen. Kuluttaja-asioiden huomioiminen korostuukin globaalissa kanssakäymisessä ja toimitusketjun hallinnassa.

Kannattaa lukea tarkkaan

Jokainen ydinaihe koostuu monesta kysymyksestä (issues). Kysymykset eivät kaikki ole olennaisia joka organisaatiolle, mutta niihin kannatta huolella tutustua. Teksti on muutenkin syytä lukea tarkkaan, koska sieltä voi kätkeytyä löytää haastavia asioitakin. Noin sadalle sivulle mahtuu monta mielenkiintoista asiaa ja seuraavassa yksi esimerkki.

Standardi toteaa sivulla 49 että organisaation tulisi "edistää yhteiskuntavastuullisten käytäntöjen toteutuksesta syntyvien kustannusten ja etujen oikeudenmukaista ja käytännöllistä käsittelyä koko arvoketjussa". Taustalta löytyy laaja keskustelu, jossa pääasiassa kansalaisjärjestöt toivat esille yritysten vastuun alihankkijoistaan, etenkin jos alihankkijat toimivat köyhemmissä maissa. Hyödyt ja kustannukset tulisi jakaa tasapuolisesti. Yritysvastuu on yritykselle monesti kilpailuetu ja sitä mukaa taloudellinen etu. Toisaalta vastuullinen toiminta saattaa lisätä yrityksen kuluja. Kysymys kuuluukin, miten yrityksen tulisi tukea alihankkijoitaan, jotta he voisivat sisällyttää vastuullisuutta toimintaansa? Toisaalta onkin huomattava, että kyseinen lause alkaa sanalla "edistää" (promote), joka hieman vesittää alkuepäristä tarkoitusta, koska edistäminen saattaa jäädä kauniiksi ajatukseksi eikä johda teoiksi.

Termit ovat standardissa määritellyt, mutta niiden sisältö ei aina aukeaa, esimerkkinä "vaikutusalue" (sphere of influence). Miten laajalti yrityksen vaikutusalue ja sen vastuu ulottuu? Tähän on

vaikeaa löytää yksiselitteistä vastausta. Standardissa todetaan, että "Yleensä vastuu vaikuttaa on sitä suurempi, mitä enemmän organisaatiolla on vaikutusvaltaa."

Ei tarkoitettu sertifiointiin

Sangen selvästi on toistettu, että standardi on opas, eikä se ole johtamisjärjestelmä, eikä sitä ole tarkoitettu sertifiointiin. Samanaikaisesti kun ISO:n prosessi elää oma elämänsä, moni organisaatio on lähtenyt hyödyntämään standardin luonnosta omassa liiketoiminnassaan. Googlaamalla löytää mm. ISO 26000 koulutus- ja kurssitarjontaa. Standardin väärinkäytöksille on jopa omistettu oma nettisivu "Misuse of ISO 26000" (http://www.26kestimation.com/html/misuse_of_iso_26000.html#misuse-start) jossa esitetään esimerkkejä siitä kuinka organisaatiot viittaavat standardiin johtamisjärjestelmänä tai standardin mukaiseen sertifiointiin.

Standardin Tukholman valmistelukokouksessa vuonna 2005 muutama tanskalainen suuryritys totesi epävirallisissa käytäväkeskusteluissa, että tulevasta standardista on heille kilpailuetu ja että toivoisivat juuri tämän takia sertifiointia. Tämä oli hieman hämmästyttävää koska kustannussyistä yritykset yleensä ovat vastustaneet sertifiointia. Dansk Standard onkin lähtenyt kehittämään omaa ISO 26000:teen perustuvaa johtamisjärjestelmästandardia sertifiointia varten. *DSF 260001 Social responsibility management systems - Specification* on ollut lausunnolla viime vuoden lopulla.

Pk-yritysten haastava tilanne

Standardi on tarkoitettu hyödyttämään kaikentyypisiä organisaatioita riippumatta siitä, ovatko ne suuria vai pieniä. Toivomuksena on, että saadaan maailman pk-yritykset yritys vastuukeskusteluihin mukaan.

Pk-yritykset suhtautuvat useimmiten myönteisesti eettisiin kysymyksiin, mutta pienten yritysten on fokuoitava olennaiseen kuten liikevaihtoon. Moni pk-yritys soveltaa vastuullisuuden periaatteita, mutta standardien implementoiminen ja etenkin sertifiointi, on heille liian resursseja vaativaa. Pienet yritykset eivät myöskään ole kansalaisjärjestöjen kampanjoiden kohteena eivätkä koe uhkaa aktivistien taholta. Niinpä pienet yritykset lähtevät liikkeelle vasta kun tärkeä asiakas niin vaatii.

International Institute for Sustainable Development, IISD, on tutkinut pk-yritysten suhtautumista standardiin ja julkaissut tuloksista raportin (Perera 2008) ja myöhemminkin kommentoinut asiaa. IISD toteaa, että vaikka ISO 26000 lisää ymmärrystä ja uskottavuutta, niin se ei anna pk-yrityksille riittävän käytännöllisiä ohjeita. Pk-yritykset käyttänevät standardia käsikirjana, mutta ohjeiden noudattaminen

riippuu paljolti siitä, asetetaanko heille vaatimuksia ja miten standardin noudattamista voidaan seurata ja raportoida. Tähän standardin sihteeristö on antanut oikeaoppisen vastauksen. Kuuluu kirjoittaa, että organisaatio "recognizes ISO 26000 as a reference document that provides guidance on social responsibility." tai/ja "has used ISO 26000 as a guide to integrate social responsibility into our values and practices".

Toimitusketjun hallitseminen vaatii tarkkaa seuranta ja varmentamista. Pitää löytää vastaus siihen, miten vastuullinen yritys on ja tämä vastuullisuus pitää osata kertoa helpolla ja eksaktilla tavalla. Tähän ISO:n viestinnän ensiohjeet eivät riitä. Pk-yrityksille pitää selostaa, että jos teet näin, niin voit kirjoittaa näin ja yritystäsi pidetään tarpeellisen vastuullisena.

Standardin viimeisessä luvussa annetaan "Opastusta yhteiskuntavastuun sisällyttämisestä koko organisaation toimintaan". Jos tämä luku koetaan liian laajaksi ja teoreettiseksi, voidaan aloittaa standardin sisällysluettelosta ja miettiä periaatteita sekä ydinaiheita. Parin sivun lukemisella pk-yritys pääsee siis alkuun.

Standardin julkaiseminen

Standardiehdotuksen DIS 26000 lausunto- ja äänestysaika päättyi helmikuussa. Seuraava ISO:n työryhmäkokous on Kööpenhaminassa 17. – 21.5. jossa käsitellään meneillään olevan lausuntokierroksen kommentit. Sen jälkeen teksti korjataan ja äänestystuloksista riippuen julkaistaan FDIS-versio (Final Draft International Standard). FDIS-versio tulee kahden kuukauden äänestyskierrokselle, mutta ei enää kommentoitavaksi. Ilman viivytyksiä standardi ISO 26000 on valmis tämän vuoden loppupuolella.

Suomen tekninen komitea, TK 117, äänesti kyllä (Yes with comments) tammikuun kokouksessaan ja puolsi FDIS-versioon siirtymistä. Komitea oli tässä yksimielinen, vaikka standardiehdotuksessa vielä onkin parannettavaa. Standardi on kompromissien tulos ja kompromissi on, kuten tunnettua, myönnytysten tekemistä ja omista vaatimuksista luopumista. ISO 26000 standardista ollaan monta mieltä, mutta yhdistävänä tekijänä toimii se tosiasia että kansainvälistä yhteiskuntavastuun standardia todella tarvitaan. Yrityksillä on nyt laaja ISO yhteiskuntavastuun opas käytettävissä, jota voi lähteä soveltamaan vaikka heti.

Viitteet:

ISO, 2009, ISO/DIS 26000 Guidance on social responsibility, www.iso.org/wgsr (DIS = Draft International Standard)

Perera, O., 2008, How material is ISO 26000 social responsibility to small and medium-sized enterprises (SMEs)?, International Institute for Sustainable Development, IISD